

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗСО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Проаналізовано стан розробленості проблеми військово-патріотичне виховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах військової та інформаційної агресії з боку Російської Федерації проти України. Визначено пріоритетні напрями розвитку військово-патріотичне виховання учнів в сучасних умовах, а також висвітлено вдосконалену методiku підготовки учнівської молоді до військової служби та захисту України.

Ключові слова: *військова та інформаційна агресія, військово-патріотичне виховання, учні закладів загальної середньої освіти.*

Державний курс України на євроатлантичну інтеграцію, реформування Збройних Сил України згідно стандартів країн НАТО, виклики щодо збереження цілісності й державності України, військова та інформаційна агресія з боку Російської Федерації, завдання консолідації суспільства – фактори, що обумовлюють запит суспільства на виховання громадянина-патріота, захисника України, готового зі зброєю в руках надійно боронити країну від агресора.

Як відповідь на виклики сьогодення до 2020 року в Україні Радою національної безпеки і оборони України, Міністерством оборони України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством молоді та спорту України, установами НАПН України, зокрема Інститутом проблем виховання НАПН України, було розроблено та реалізовано ряд програмних документів (стратегій, концепцій, програм, проєктів з військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді), які склали його основу нормативно-правового та організаційно-методичного забезпечення.

Нормативний супровід військово-патріотичного виховання чи його окремих аспектів забезпечує ряд нормативно-правових документів: Стратегія національної безпеки України» (Стратегії національної, 2020); Стратегія воєнної безпеки України (Стратегія воєнної, 2021); Концепція військово-патріотичного виховання та громадянського сприяння безпеці та обороні України (Концепція військово-патріотичного, 2020).

Організаційно-методичне забезпечення військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти реалізується через: «Концепцію вивчення навчального предмета «Захист України» в закладах загальної середньої освіти», (Інститут проблем виховання НАПН України, 2019 р.) (Остапенко, & Зубалій, 2017, с. 43-45); «Навчальну програма з предмета «Захист України», (рівень стандарту, 10–11 клас МОН України, 2020 р.) (Навчальна програма, 2020а); «Навчальну програма з предмета «Захист України» (профільний рівень, 10–11 клас МОН України, 2020 р.) (Навчальна програма, 2020б); навчальний посібник «Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в різних типах закладів освіти» (Остапенко, Зубалій, & Тимчик, 2019), навчальний посібник з методичним інструментарієм формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни (Шаповалов, & Діхтяренко, 2019), методичні рекомендації щодо вивчення предмета «Захист Вітчизни» в 2019/2020 навчальному році (Остапенко, Зубалій, & Тимчик, 2019, с. 34-39).

Однак, всупереч наявності нормативного та методичного супроводу в сучасних надзвичайно важких умовах протистояння російській збройній та інформаційній агресії, військово-патріотичне виховання не стало пріоритетом державної політики України. Воно не набуло вигляду цілісної виховної системи, з чітко законодавчо визначеним механізмом взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, науки, освітніх закладів, інститутів громадянського суспільства, з розподілом повноважень, обов'язків і сфер відповідальності.

У закладах загальної середньої освіти основним навчальним предметом, у процесі якого здійснюється військово-патріотичне виховання, є предмет «Захист України», на вивчення якого відводиться тільки 105 годин (10 – 11 класи) і 18 годин на навчально-польові заняття (Методика формування, 2019). Натомість, у країнах Євросоюзу, зокрема у Франції, на початкову військову підготовку відводиться близько 300 годин на рік. В Англії через систему позавійськової підготовки комплектується третина офіцерського складу і дві

п'ятих молодшого командного складу для Збройних Сил країни. Щорічну підготовку до служби в Збройних Силах Англії проходить понад 150 тисяч студентів та учнів закладів освіти (Національна економічна, 2021).

Надзвичайно гострою і не вирішеною до сьогодні залишається проблема забезпечення фахівцями викладання предмета «Захист України» в закладах загальної середньої освіти. Переважна більшість викладачів предмета «Захист України» є вчителями-сумісниками предметів гуманітарного циклу та фізичної культури. Звідси надзвичайно актуальною є проблема якісної фахової підготовки (передпідготовки) викладачів предмета «Захист України».

Вважаємо, що залучення до викладання предмета «Захист України» в закладах загальної середньої освіти патріотично налаштованих військовослужбовців, які мають досвід служби в Збройних Силах України або в інших військових формуваннях, залучення бійців, хто брав участь в антитерористичній операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, дозволить вирішити цю актуальну проблему.

На тлі тривожної ситуації, що склалася в нашій країні, принципове значення має показник готовності громадян захищати свою країну. Відтак, за результатами соціологічного опитування, проведеного Українським центром Європейської політики у 2020 році («Світове дослідження цінностей 2020 в Україні»), кількість громадян України, які готові захищати свою країну, збільшилася у 2020 році на 16,6 %, і відповідно зменшилась кількість громадян, які не готові захищати свою країну (4,3 %) в порівнянні із результатами соціологічного опитування за цими показниками, проведеного у 2011 році Українським центром Європейської політики (Світове дослідження, 2020).

Відтак у сучасних складних умовах звернення до кращого зарубіжного досвіду країн Євросоюзу та країн-членів НАТО з побудови загальнодержавної системи військово-патріотичного виховання молоді є перспективним для нашої країни. Так, зокрема у Франції та Великій Британії, складовими загальнодержавної системи військово-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти є: початкова військова підготовка; військова

підготовка на навчально-польових зборах; навчання у вигляді військових ігор, походів тощо. Крім того, в усіх британських університетах, а також у багатьох політехнічних інститутах та коледжах здійснюється військова підготовка молодшого офіцерського складу для Збройних Сил країни та військово-патріотичне виховання в державних і громадських організаціях (об'єднаннях, клубах, гуртках, спортивних секціях тощо) (Національна економічна, 2021).

Список використаних джерел

1. Концепція військово-патріотичного виховання та громадянського сприяння безпеці та обороні України (2020). Взято з <https://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/gromadske-obgovorennya/57372/proekt-ukazu-prezidenta-ukraini-pro-konczepcziju/>
2. Остапенко, О. & Зубалій, М. (2017). Концепція вивчення навчального предмета «Захист Вітчизни» в загальноосвітніх навчальних закладах. Проект. *Фізичне виховання в рідній школі*, 4. Взято з <https://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/gromadske-obgovorennya/57372/proekt-ukazu-prezidenta-ukraini-pro-konczepcziju/>
3. Остапенко, О., Зубалій, М., & Тимчик, М. (2019). Методичні рекомендації щодо вивчення предмета «Захист Вітчизни» в 2019/2020 навчальному році. *Фізичне виховання в рідній школі*, 6 (107). Взято з <https://core.ac.uk/download/pdf/77242022.pdf>
4. Навчальна програма з предмета «Захист України». Рівень стандарту. (2020a). МОН України. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11klas/2018-2019/2020/11/Zakhyst%20Ukrayiny%2010-11%20kl%20Profil.pdf>
5. Навчальна програма з предмета «Захист України». Профільний рівень. (2020b). МОН України. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11klas/2018-2019/2020/11/Zakhyst%20Ukrayiny%2010-11%20kl%20Profil.pdf>
6. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Взято з <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
7. Остапенко, О. (ред.), Зубалій, М., & Тимчик, М. (2019). Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в різних типах закладів освіти: *методичний посібник*. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 168. Взято з <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717905>
8. Шаповалов, Б. (ред.), & Діхтяренко, З. (2019). Методичний інструментарій формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни: *методичний посібник*. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 157. Взято з <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718459>
9. Стратегія національно-патріотичного виховання (2019). Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
10. Стратегії національної безпеки України (2020). Взято з <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
11. Стратегія воєнної безпеки України (2021). Взято з <https://www.president.gov.ua/news/prezident-zatverdiv-strategiyu-voyennoyi-bezpeki-ukrayini>
12. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні (2020). Взято з http://ucep.org.ua/wpcontent/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf